Gintautas Zabiela

ŠEIMYNIŠKĖLIU SENKAPIO TYRINĖJIMAI

Šeimyniškėlių senkapis, vadinamas Kapanica, iki pat pastarojo laiko buvo pats neaiškiausias Anykščių rajono archeologijos paminklas, nors pirmos žinios apie jį yra jau iš XIX a. pab. 1910m. liepos 9 ir lld. senkapį kasinėjo J.Basanavičius, atkasė 26 kapus (tyrinėjimų dienoraštis saugomas Lietuvos MA Lietuvių literatūros institute F2-92.P.50-70, radiniai, VIEM AR 85:1-50 ir neinventorinti). 1925m. Anykščių vidurinės mokyklos mokytojas su mokiniais senkapyje atkasė dar du kapus. Nuo XIXa. pab. iki 1939m., kuomet vietovė buvo apsodinta pušimis, senkapis buvo ariamas, išartą smėlį pustė vėjas, dėl to buvo randama daug žmonių kaulų ir įvairių radinių. Užaugus miškui, senkapio vieta pasimetė ir pakartotinai rasta 1990m. MA LII tyrinėjimų metu. Ieškant senkapio bei nustatant jo išlikimo laipsnį bei ribas, iš viso iškasta 13 perkasų, kurių bendras plotas - 136,1 m^2. Trijose perkasose rasti 8 XVII-XVIIIa. kapai, daugiausia be įkapių.

Pagal 36 kapų aprašymus (44 dirbiniai) bei atsitiktinius radinius (iš viso apie 50vnt.) galima apibūdinti pagrindines Šeimyniškėlių senkapio laidosenos įpatybes. Pats senkapis įrengtas smėlėtos aukštumos vakariniame pakraštyje, 650m į rytus nuo Šventosios upės kairiojo kranto, 400m į pietvakarius nuo Šeimyniškėlių piliakalnio, 170m į šiaurės vakarus nuo plento Anykščiai-Rokiškis. Jis apima apie 80x60m dydžio, kiek pailgą rytų-vakarų kryptimi plotą, kurio vakariniame pakraštyje yra supustyta iki lm aukščio kopa.

Senkapyje greičiausiai pradėjo laidoti dar Šeimyniškėlių piliakalnio gyventojai. Vietos gyventojai mini buvus išpustytus žirgų kaulus. Neabejotini radiniai yra iš XIVa. pabaigos-XVa. Tai geležinis įmovinis, su trikampe plunksna

25,3 cm ilgio ietigalis (saugomas Anykščių muziejuje, inv.Nr.6478), žalvarinė apskrita 3,6cm skersmens skardinė segė, žalvariniai pakabučiai-žirgelis, du kryželiai, rakto galvutė, apkaustytas meškos nagas, kaklo apvara iš žalvarinės įvijos, 9 žalvarinių skambalėlių ir 29 stiklinių karoliukų. Šiam laikotarpiui priskiriama pora kapų. Vyro kape Nr.35 krūtinės srityje buvo padėtas kirvis, o prie kojų gulėjo kardas. Moters kape Nr.5 ties dešiniąja ranka rasti du žalvariniai raktai, ant pirštų - 4 žiedai. Dauguma tyrinėtų kapų priklauso XVI-XVIIa. Tuomet mirusieji laidoti su geležiniais peiliais (vyrų k.Nr.6, 10, 21, 22, moters k. Nr.11), diržais (išliko tik geležinės sagtys, vyrų k.Nr. 4, 8, 12, 15, 17), žiedais, (moterų k. Nr.11, 16), viena- dviem monetomis (vyrų k. Nr.9, 12, 21, 25, mergaitės k. Nr.16, jų rasta per tris vienetus), puodų šukėmis (vaikų k. Nr.32, 34). Moters kape Nr.2 rastos žalvariu kaustytos medinės šukos. 7 kapuose užfiksuoti karstų pėdsakai (kai kada sukalti geležinėmis vinimis), 4 kapuose rasta degėsių. Iš atsitiktinių dirbinių paminėtinas 11,6 cm ilgio akmeninis keturkampis galąstuvas su viename gale prikniedyta geležine kilpele, auskaro fragmentas, žalvarinis 1,9cm aukščio antpirštis, 2 žalvariniai ažūriniai piniginės apkalai, žalvarinėmis kryželio formos kilputėmis kaustytos odinės piniginės liekanos, iš storų siūlų austo audinio fragmentai. 15 kapų (42% visų tyrinėtųjų) be įkapių. 18 mirusiųjų palaidota galva į pietvakarius (50% kapų), 9 mirusieji - galva į pietus (25%), net 22 kapai priklauso vyrams (61%). Kape Nr. 36 mirusysis palaidotas ant šono.

Pagal turimus duomenis, Šeimyniškėlių senkapyje laidota XIII-XVIII a. Pats senkapis labai suardytas, daugiausia išlikę vėlyviausieji, giliau buvę. kapai. Jame paeiliui buvo laidojami Šeimyniškėlių piliakalnio, Anykščių dvaro bei Šeimyniškėlių kaimo gyventojai.